

Ефекти светске економске кризе на српску економију

Нећу да описујем ситуацију у којој се друштво налази. Ви је добро познајете, као грађани овог друштва и као запослени који раде у једном стратешки важном сектору за цело друштво у погледу предстојећег економског, технолошког и организационог реструктуирања. О томе веома речито говори чињеница да велики број аутора, процесе кроз које пролази наше друштво, дефинише као тегобну и конфликтну транзицију. При томе, треба имати у виду искуство, како наше, тако и других земаља транзиције да су конфликти увек економски, политички, социјално и морално скупи и да је та цена изразито висока у земљама као што је Србија.

Позиције јавних система у економском и друштвеном животу и развоју су као у минском пољу. У минском пољу сваки корак јако скупо кошта. То значи да актери у том процесу, а то су држава, која је у овом случају истовремено и послодавац, запослени и њихови синдикати, немају право на погрешан корак. Морају бити свесни колико је скуп сваки погрешан корак и колико вишестуко кошта у смислу да брже изађемо из ове тешке ситуације у којој се друштво и синдикати годинама налазе. Реч је о томе да транзиција у целини има веома високу социјалну цену и да, по правилу, највећи део те цене увек плаћа свет рада. У случају Србије, та цена је у целини преваљена на терет радника, и за већину запослених она је социјално и економски неиздржива. То је стално присутни извор социјалних конфликата, који истовремено усмерава синдикате да се претежно или искључиво боре за елементарни опстанак радника.

Историја синдикалних покрета и савремена пракса какву данас налазимо у свету, у демократским земљама развијене тржишне привреде у Европској Унији и земљама транзиције, врло јасно показује да у том погледу влада принцип спојених судова. Није реално очекивати демократске и друштвено моћне синдикате када друштво у многим тачкама није демократско. С друге стране демократија, људске слободе и људска права, где спадају и синдикална права и синдикалне слободе и економска и социјална права, су животни простор без ког синдикат не може да функционише. Ради се о томе да су људска, економска, социјална, радна, синдикална права данас тесно повезана и могу се остваривати само у целини. Другим речима, угрожавање било ког од ових права, аутоматски угрожава сва права у целини. То пред синдикате ставља нове сложеније захтеве, који подразумевају другачију стратегију синдикалне борбе.

Данас се синдикати и радништво налазе у једној ситуацији, која се може објаснити на следећи начин, треба нам два килограма кисеоника по уздуху а ми имамо само један килограм. И стално се боримо за ваздух, за стварање оног друштвеног окружења, у ком ће на принципу часне и равноправне тржишне утакмице у којој побеђују само најбољи, јер то је стратешки интерес синдиката, моћи да се успоставе друштвени односи који друштво у целини и сваког појединца у њему воде ка напретку. Кад кажем да су део те приче синдикати ја се придржавам народне пословице “прво чисти пред својом кућом па онда чисти пред туђом”. Другим речима, друштвена моћ свих синдиката у целини је мала, и у раскораку са сложеним задацима, које пред синдикате стављају друштвене околности у којима живимо.

То опредељује два основна стратешка правца деловања синдиката:

- развој унутрашње демократске инфраструктуре синдиката и
- деловање према креаторима развојне стратегије и мера економске политике.

Синдикати имају право и потребу да учествују у политичком и друштвеном животу и процесу доношења свих релевантних друштвених одлука, у процесу доношења свих закона посебно оних који се односе на економски, социјални и професионални положај свих оних чија права синдикати штите. Да би синдикати у томе били успешни морају бити компетентни, демократски и флексибилно организовани. Другим речима, синдикат мора да има друштвену моћ.

Подсећам на чињеницу из историје синдикалног покрета и историје индустријских односа, у савременом свету, тамо на западу, где имамо другачије и боље односе на релацији синдикати - политичке власти – послодавци, нису се послодавци преко ноћи претворили у добротинитеље. Тамо су синдикати стекли друштвену моћ својом масовношћу, својом финансијском самосталношћу и снагом, својом стручношћу и информисаношћу. Информације и знање су данас кључно оружје синдиката као и деловање у јавности, стицање угледа у јавности и на тој основи утицање на јавно мњење и на факторе политичког живота друштва.

Другим речима, демократски индустријски односи се данас у свим земљама темеље на релативној равнотежи друштвене моћи света рада и света капитала, односно радничких и послодавачких организација. То је истовремено и услов да држава преузме улогу арбитра у тим односима, односно актера који законима дефинише опште прихватљива „правила игре” и подстиче синдикате и послодавце да спорна питања решавају на миран начин.

Синдикати су ту још увек слаби и морају користити стратегију играња на противничкој половини терена у својим идејама, иницијативама, захтевима, како према радништву тако и према послодавцима и држави. Сви системи мирног решавања спорних питања, социјални дијалог, колективно преговарање, право запослених да буду информисани, да буду консултовани, да учествују у процесу одлучивања, а нарочито у доношењу одлука које су важне за њихов материјални, социјални и професионални положај, се темеље на успостављању равнотеже снага. Темеље се на томе што је синдикално организовано радништво у једном моменту имало ту снагу да може да узврати ударац штрајковима, побунама, гласачким листичима, различитим политичким и радикалним методама синдикалне борбе.

И послодавци и синдикати и политичке власти су се током историје суочавали са чињеницама живота и мењали у складу са околностима. Почели су да рачунају и да се питају колико кошта кад радници изађу на улице, кад зауставе производне системе, а колико кошта кад послодавци и држава седну за преговарачки сто и у једном одговорном и рационалном односу траже заједничка решења. Није тешко израчунати да је то седење за преговарачким столом увек једноставније и јефтиније од конфликта. При томе је важно нагласити да је реч о друштвима у којима је основна покретачка снага економског и технолошког развоја тржишна утакмица, која подразумева стално смањивање трошкова производње, укључујући ту увек енормно високу цену индустријских и социјалних конфликта.

Суочена са негативним последицама, односно високом економском ценом индустријских и социјалних конфликта, ова друштва су кренула у изградњу механизма индустријске социјалне демократије и мирног решавања спорних питања, темељећи то на препознатим и остваривим интересима света рада, света капитала и политичке власти. Наравно ако то јесте тако, морамо да се запитамо колико смо реално моћни и колику снагу заиста имамо. Свако

појединачно и сви заједно треба да сагледамо где су извори наше снаге а где су наша ограничења.

Трагајући за одговорима на ова питања, сви синдикати па и Ваш синдикат треба да увиди да ли има ону друштвену моћ која му је потребна да би се изборио да заштити интересе и права запослених, и шта треба да учини да своју друштвену моћ повећа.

Промениће се околности, друштво ће ући у мирније воде. У овом времену су потребни храбри, одлучни људи. Људи који имају знање, који имају информације и који морају бити добри стратежи и тактичари. Треба сачувати квалитет и достојанство света рада.

Моје синдикално искуство је да је синдикат као дрога. Ко је часно ушао у синдикалну борбу, да заштити своја и својих колега синдикална права, тај остаје инфициран и остаје у тој борби на различите начине.

Синдикат захтева одређену дозу храбрости. Међутим, немамо право да осуђујемо оне који су мање храбри. Морамо да учимо људе да буду слободни грађани, да их храбримо и мотивишемо да се укључе у синдикалну борбу.

Светска економска криза често служи као изговор и оправдање. Ми се налазимо у другој врсти проблема а то је проблем предтранзиционог друштва и транзиције јер многи проблеми у том процесу нису урађени или су урађени лоше.

Сукобљавамо се са још једном бољком а то је организовани криминал и корупција. Док се томе не стане на крај нема апретка. Та чињеница као земљотрес руши нашу синдикалну зграду. Синдикати су по природи посла најзаинтересованији да се организовани криминал и корупција зауставе.

Довођење нестручних људи на стручне функције по политичкој припадности, што је по својој суштини вид корупције, наноси вишеструке штете. Долазе људи који су нестручни, раде нестручно и тако спречавају да се пословни и инфраструктурни системи развијају. Да се не би видела њихова неспособност они не доводе стручне људе да раде за њих, већ незналице и климоглавце и тако се та кола пуне негативним теретом.

Тако се врши директни удар на оно што су темељи синдикалне борбе

- да се вреднује достојанство људског рада и то моралним односом и правним поредком и

- да се напредује по стручности и знању и да се стручни рад и знање плате а не удвориштво и припадност политичкој партији.

Синдикати зато морају да врше притисак да се та ситуација промени, јер је једино тада могуће да друштво крене напред, да се створе повољне друштвене прилике за економски и технолошки развој и за ефикасно и квалитетно деловање синдиката.

Долазимо до три кључна питања:

- 1) Питање снаге синдиката
- 2) Питање организованости синдиката и
- 3) Питање односа са другим синдикатима.

Синдикати подлежу критици чланства и целокупне јавности. У то сте се уверили када сте организовали протесте или најављивали штрајкове.

Ни једна држава не воли да јој радници штрајкују. Није исто да ли штрајкују у трговинском предузећу у Прешеву или радници Телекома или Електропривреде Србије. То потреса целокупну јавност и политички живот земље.

Пре било какве акције синдикат мора да стекне углед и позитивне поене тако што ће јавност упознати са сопственим циљевима. На жалост тај део стратегије у свим синдикалним службама није довољно развијен.

Просечно информисан грађанин мора да зна да Ви у синдикату нисте још једни у низу који заступају сопствене интересе, већ сте људи који се боре за дефинисање јасне развојне стратегије свих великих јавних предузећа-Електропривреде Србије, Телекома, Социјалне и Медицинске заштите и тд.

Питање стратегије и социјално-економског и технолошког развоја друштва је тесно повезано са питањем односа са другим синдикатима.

Синдикате повезује исти интерес и из тог разлога они треба да се повезују и да заједно и ефикасно наступају испред јавности. Међутим ту се јављају две врсте проблема:

- Ваши интерни проблеми везани за недовољно знање, недовољну информисаност, недовољну мотивисаност чланства, недовољно развијену синдикалну свест, недостатак материјалних средстава и многе друге;
- проблеми везани за укупна друштвена ограничења тј. питање слободе синдикалног организовања.

Неопходна је демократизација синдикалног покрета, што значи успостављање флексибилне, модерне, унутрашње организације рада синдиката која по природи ствари треба да води повезивању синдикалних организација.

Закључак је да постоји неопходност дефинисања стратегије, визије и мисије развоја јавних предузећа, као и квалитетно радно законодавство. Треба развијати систем колективног преговарања у гранама и у предузећима.

Зато сваки синдикат треба да има свој тим стручњака, који ће аналитичким начином рада развијати стручно утемељене стратегије деловања у конкретним условима, стратегије рада за дужи временски период синдикалног деловања.